

Genre: Essäer

Titel: Alla landskap inom mig – Om gudar, helgon och poeter

Författare: Eva-Stina Byggmästar

Förlag: Björkmans förlag

Sidor: 119

"Ännu en ny bok om helgonet och den lallande knäppgöken Franciskus – men hur många sådana böcker behöver vi egentligen?" Så inleder Eva-Stina Byggmästar sin essä om Franciskus av Assisi med anledning av en bok om honom som kom 2016. Den meningen räcker för att väcka mitt intresse för vidare studier om Franciskus liv och gärning, honom vill jag verkligen läsa mer om!

Mindre än tre månader efter att Eva-Stina Byggmästars senaste diktsamling "Vill du kyssa en rebell" kom ut är hon nu aktuell med essäsamlingen "Alla landskap inom mig – Om gudar, helgon och poeter". Boken består av 17 essäer, 14 av dem har tidigare publicerats i kultur- och livsåskådningstidskriften Ad lucem, två av dem i andra tidningar medan en essä publiceras nu för första gången.

Den första essän har titeln "Kaffet och protestantismen" och i den vävs kaffets historia samman med religionens och spåras ända till profeten Muhammeds tid på 600-talet. Smultronet och fikonsträdet får också varsin essä. Smultronet omskrivs redan av grekerna och återfinns i romersk mytologi och faktiskt även i Kalevala. Fikonträdet förekommer i alla stora världsreligioner, men trädet omnämns redan under Egyptens forntid. Vi hittar det i buddhismen, hinduismen, islam och kristendom och den som har möjlighet att beskåda taket i Sixtinska kapellet kommer att upptäcka att det var ett fikonsträd och inte ett äppelträd som Michelangelo avbildade. Hur kom det sig att han gjorde det, undrar Byggmästar. Det är ju äpplet som förknippas med kristendomen medan fikonsträdet "pekar med hela handen på judisk tradition och mystik".

Essäsamlingen bjuder på flera överraskningar, insikter och aha-upplevelser. Att till exempel finskans "perkele" härstammar från den baltiska åskguden Perkunas är en av dem.

Eva-Stina Byggmästar skriver lika engagerat om den muslimske sufiern Fakhr al-din Araqi (1150-1210) som om den rikssvenska poeten Eva Ribich (f. 1970). De essäer som jag fastnar mest för – förutom de tidigare nämnda om Franciskus, smultron och fikonsträd – är "Drottning Kristinas bibliotek", "En väg till mystiken. Om Ester 'Etty' Hillesum" och just essän om Eva Ribach med titeln "Allt är besjälat".

Essän om drottning Kristina handlar bland annat om hur omvärlden och forskarna tolkat och definierat drottningen genom tiderna. Professorn, litteraturvetaren och författaren Sven Stolpe tyckte sig i henne se en utveckling "från en högmodig stoiker till en resignerad mystiker". Byggmästar undrar dock om Stolpe vävt in sin egen "begränsade världsbild" och "snäva kvinnosyn" och den som kan sin Stolpe stödjer säkert hennes undran. Men att historikern och akademiledamoten Peter Englund i ena stunden skriver om drottningens besatthet av studier och i nästa kallar henne för "sjävlärd" är väl magstarkt, menar Byggmästar. Drottning Kristina var utan tvekan en av dåtidens mest lärda i riket, hennes bibliotek rymde 7512 volymer och förutom modersmålet talade hon fem språk flytande. Hon utbildade sig ständigt. "Sjävlärd var nog det sista hon var", fortsätter Byggmästar.

Ester "Etty" Hillesum var författare, lärare och mystiker och likt Anne Frank lever hon kvar i våra minnen tack vare sina dagböcker. Anteckningarna börjar den 9 mars 1941 när hon är

27 år och upphör i och med deportationen till koncentrationslägret i Auschwitz. Dagböckerna gavs ut postumt 1981 i hennes hemland Nederländerna och på svenska två år senare. Flera av dagboksanteckningarna kan ses som dikter, menar Byggmästar, och enligt henne skriver Hillesum "en magnifik och tidlös dikt". Det är för övrigt i raden "Alla landskap finns inom mig" som Eva-Stina Byggmästar hittar titeln till sin essäsamling.

Nyfiken blir jag också på Eva Ribich, en svensk poet som Byggmästar själv fascinerar av:

"Eva Ribichs dikter är en smekning, en lugnande hand på feberpannan. Hennes dikter gör något som väldigt få dikter i samtiden gör, de efterlämnar en eftersmak, en dröjande känsla som jag inte har något annat ord för än frid."

En essäsamling ska bestå av fakta och skribentens synpunkter eller slutsatser om det hen skriver om. Även om texten kan inbegripa okända ord och begrepp ska läsaren känna sig inbjuden och delaktig i texten och helst ska hen lämna essän med en med känsla av att ha blivit en smula smartare på kuppen och även en vilja av att lära sig mer.

Den bestående känslan efter att ha läst Byggmästars essäer är att jag ser ett sammanhang. Jag ser hur saker och ting hänger ihop genom tid och rum, hur myter och berättelser hakar i och går in i varandra, hur folk förenas över religions- och landsgränser. Eva-Stina Byggmästar visar hur egyptiernas "De dödas bok" hör ihop med vår egen "Kalevala". Häftigt.

Yvonne Granqvist